Олег Проців
консультант програми ФЛЕГ-ІІ

Карабчук Дмитро, к.с.-г.н.,
менеджер проекту ФЛЕГ ІІ в Україні від Дунайсько-Карпатської Програми WWF,
науковий співробітник Національного лісотехнічного університету України

Відшкодування збитків у мисливському господарстві

Велику проблему для ведення мисливського господарства становить браконьєрство, а фактично звичайна крадіжка продукції господарства – мисливських видів тварин. А оскільки розведення дичини на відміну від свійських тварин відбувається на великих площах, то її крадіжки відбувається у сотні разів частіше. Тож актуального для галузі була і залишається охорона дичини, що потребує державного регулювання у переслідуванні браконьєрів (злодіїв). У цьому питанні чільне місце посідає проблема визначення розміру завданих браконьєрами збитків, механізми їх стягнення, об’єкта отримувача коштів тощо. Розуміючи недосконалість державного регулювання вищезгаданих проблем, Мінагрополітики України та Мінприроди України планує прийняти спільний наказ «Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодувань збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання». Для отримання узгодженої позиції між органами державної влади, користувачами мисливських угідь та іншими зацікавленими організаціями 15 жовтня ц.р. була скликана нарада.

На даний час механізм відшкодування збитків, завданих унаслідок незаконного полювання, регулюється Законом України «Про мисливське господарство та полювання», а розмір відшкодувань регулюється спільним наказом Мінприроди України та Держкомлісгоспу України від 18.07.2007 р. № 332/262 «Про затвердження Такс для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання (крім видів, занесених до Червоної книги України).

Хотілось би зупинитись на деяких нелогічних моментах у цих документах, які варто було б усунути, зокрема, щодо суб'єкта отримувача коштів за відшкодування збитків при незаконному полюванні. Закон України «Про мисливське господарство та полювання» (стаття 3 «Право власності на мисливських тварин та право користування цими тваринами») визначає, що «Мисливські тварини, що перебувають у стані природної волі в межах території України, є об'єктом права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника мисливських тварин здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Натомість стаття 30 цього ж Закону «Права та обов'язки користувачів мисливських угідь» визначає, що «користувачі мисливських угідь мають право: на відшкодування збитків від порушників правил полювання за добуті незаконним шляхом тварини». Як бачимо, зовсім нелогічно виглядає той факт, коли за незаконно добуту дичину, яка є власністю народу, відшкодування отримують користувачі мисливських угідь.

Звісно, необхідно врахувати інтереси користувачів мисливських угідь. Незаконне добування зменшує популяцію дичини у їхніх мисливських угіддях, відповідно зменшується чисельність ліміту добування, що впливає на економічну ефективність господарства. Для збалансування інтересів суспільства та комерційного суб'єкта необхідно диференційовано підійти до частки виплат за відшкодування збитків. Ліміт добування дичини визначає відсоток, який можна добути від загальної чисельності популяції певного виду дичини, він може коливатись від 1 до 30 %. Таким же чином слід розподіляти кошти за спричинені збитки. Так, бувають випадки, коли користувач неефективно веде мисливське господарство, на його території браконьєри добули переходячого (мандруючого) лося, про якого ніхто не чув, не знав, а користувач законним чином претендує на 20 тис. грн. відшкодувань.

Інша проблема галузі – це низька ефективність охорони та виявлення порушників правил полювання. Виявляються лише незначні випадки порушень, що не завдають істотної шкоди мисливському господарству. Так, у 2007 році у державі було складено 10550 протоколів про порушення правил полювання,

притягнуто 9843 осіб до відповідальності, при чому всіх – до адміністративної і жодного – до кримінальної. У 1996 році складено 5614 адміністративних протоколів, притягнуто до відповідальності 4912 осіб, при чому 106 осіб притягнуто до кримінальної відповідальності. Як бачимо, у 2007 році складено у два рази більше протоколів про порушення правил полювання ніж у 1996, але не зафіксовано жодного злочину. Більше того, при фіксації такої великої кількості порушень у 2007 році у порівнянні з 1996 роком зменшилась сума відшкодувань у номінальному вигляді. Так, у 2007 році було відшкодовано збитків на суму лише 50,7 тис. грн., тоді як у 1996 році ця цифра сягала 60 тис. грн (більш детальнішу динаміку за цей період представлено у таблиці нижче). Слід зауважити, що через інфляційні процеси реальна вартість гривні у 2007 році значно девальвувала у порівнянні з 1996 роком, що у рази зменшує реальну картину відшкодувань за збитки, завдані незаконним добуванням дичини.

Таблиця. Боротьба з порушниками правил полювання по Україні (1996-2007р.р.)

Роки	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Складено протоколів на порушників правил полювання (одиниць)	5614	6276	6221	7434	6809	6912	7274	7824	9391	9391	9504	10550
Притягнуто порушників до відповідальності (осіб)	4912	4249	5496	5530	6667	5743	5365	6639	7362	7513	8672	9843
У тому числі до кримінальної (осіб)	106	79	111	139	95	96	63	61	32	14	3	0
Стягнено штрафів (тис.грн.)	52,2	104,9	181,6	176,4	201,6	150,7	140	175,7	251,5	328,2	389,5	527,6
Відшкодовано збитків (тис.грн.)	60	65,3	58,2	71,6	48,8	39	41,8	33,2	35,6	57,0	43,9	50,7

Якщо врахувати, що у 2007 році чинними були такі такси відшкодування, коли за незаконне добування кабана необхідно було сплатити 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (17 гривень), то фактичні штрафні санкції складали 850 гривень. Якщо 50,7 тис грн. поділити на 850 грн. ми отримаємо цифру 60. Тобто, умовно можна вирахувати, що за рік

відшкодовано збитків за 60 умовно взятих кабанів, що становить трохи більше 2-х кабанів на область.

Але одна справа – виявити незаконне полювання, інша – його зафіксувати. Для того, щоб добитись реального відшкодування, потрібно пройти довгу процедуру – міліція, прокуратура, суд ухвалює рішення, судовий виконавець його реалізовує. На цьому рівні наша правоохоронна система пробуксовує. Для прикладу, у 2006 році було призначено 158 тис. грн за збитки, а відшкодовано лише 44 тис. грн., тобто, після проходження по цьому ланцюжку випаровується більш як 2/3 зусиль мисливських господарств. Хочеться наголосити, що добута дичина – це доконаний факт, який не піддається виправданням порушників (заблукав, не знав, не моє і т.д.).

Однією із причин такого стану є неоднозначне, а у деяких випадках цілеспрямовано тенденційне трактування закону. Зокрема, стаття 248 Кримінального Кодексу визначає, що під цю статтю підпадають порушники правил полювання, які заподіяли істотну шкоду. Кримінальний Кодекс подає визначення «істотна шкода» як збитки на суму у сто неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Один неоподаткований мінімум доходів громадян становить 17 гривень, тобто, за 1700 гривень можна було б порушувати кримінальну справу. Але щоб вирахувати неоподаткований мінімум, потрібно взяти поправку до податкової соціальної пільги. Тож щоб порушити на сьогодні кримінальну справу, необхідно добути більше семи голів оленя за один день.

Постанова пленуму Верховного Суду України від 10. 12. 2004 р. № 17 «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» наголошує на екологічній складовій мисливства і визначає істотну шкоду по ст. 248 Кримінального Кодексу як дії особи, що призвели до зникнення того чи іншого виду тварин у певній місцевості; знищення місць компактного проживання та розмноження звірів і птахів, їхніх жител, споруд; руйнування об’єктів природного середовища; знищення тварин, відтворення яких з урахуванням особливостей або чисельності того чи іншого виду (видів) пов’язане зі значними труднощами тощо.

Керуючись цим принципом під кримінал можна підвести навіть браконьєра, який незаконно добув зайця, мотивуючи, що зайців є дуже мало, і незаконно добутий заєць спричинив істотну шкоду довкіллю.

Немає жодного нормативно-правового документу, який би містив алгоритм визначення поняття «істотна шкода при незаконному добуванні дичини». Але чиновники, звісно, і не будуть поспішати давати правове визначення цьому поняттю, так як на даний час від їхньої далеко ненезалежної оцінки залежить вирішення цих питань. Крім того, спостерігається чітка тенденція до пом'якшення трактування порушень полювання про що вже згадувалось вище.

В Україні завжди намагаються знайти рецепти – таку собі панацею, що спричинить покращення. На мою думку, такий рецепт для вирішення зазначених проблем у галузі мисливства криється у використанні історичного досвіду і у чинному Кримінальному Кодексі, що передбачав би імперативну норму за незаконне добування оленя один розмір штрафу, а за зубра чи кабана – інший. Так, історичний досвід Австрійської монархії, яка панувала на території Галичини кінця XVIII – початку XX ст., показує, що мисливці з вищих суспільних страт несли соціальну відповідальність перед суспільством. Зокрема, п. 6 патенту від 7 березня 1849 року визначав, що штрафи, сплачені за порушення правил полювання, йшли на фінансування фонду бідних тієї гміни, де сталось порушення.[1] Мисливський закон Галичини 1897 року (стаття 77) визначав, що у випадку завдання збитків власник мисливського ревіру та порушник повинні були домовитись про розмір відшкодувань. Якщо компромісу не було досягнуто, то цю справу вирішував цивільний суд. Конфісковані знаряддя браконьєрства повітова влада продавала на аукціоні, а

[1] Kasparek J. R. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: [w 6 tomach] / J. R. Kasparek. – Lwów: Wyd-wo H. Altenberga, 1884. – T.1. – S.364.

гроші перераховували у фонд бідних гміни на соціальні потреби.[2] Аналогічні вимоги діяли й в інших країнах Європи кінця XIX століття, а саме: в Австрії (1889), Штирії (1886), Тиролі (1872), Крайні (1889), Буковині (1874), Чехії (1870), Істрії (1882), Каринтії (1878), Моравії (1875), Франції, Бельгії, Іспанії, Румунії, Люксембурзі, Німеччині (1888). [3] Хоча й Австро-Угорська Монархія розпалась після Першої Світової війни, але ці норми у Галичині діяли і під час панування Польщі до 1939 року.[4] У Європі лише у Голландії кошти від реалізації незаконно добутої дичин поступали у державний бюджет.[5]

Великі сподівання покладені на те, що влада дослухається до думки спеціалістів які з’їхались на нараду в Держлісагентство з усієї України. Сподіваємось, що думки, викладені у цій статті, теж сприятимуть вирішенню актуальних проблем у реформуванні мисливської галузі.

Викладена інформація ще раз підкреслює важливість піднятої теми та необхідність у детальному опрацюванні механізмів боротьби з браконьєрством. Чітке та недзвозначне визначення розмірів відшкодування за незаконно добуту дичину та впровадження дієвого механізму правозастосування повинно сприяти більш раціональному природокористуванню й покращенню самої ефективності ведення мисливського господарства на території України. Нам необхідно працювати над тим, як зробити цю галузь більш прозорою з економічної точки зору, вдосконалити старі чи розробити і впровадити нові, але прості, прогнозовані, одним словом - цивілізовані взаємовідносини між мисливськими господарствами і користувачами їхніх послуг. Адже від цього залежить не

---

[2] Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – s

[3] Bresiewicz T. Ustawodawstwo łowieckie w Europie / Tadeusz Bresiewicz. – Lwów: Drukarnia W. Łozińskiego, 1898. – S.68.

[4] Pośmiertna wędrówka sarny // Łowiec. – 1938. – № 19-20. – S.182.

[5] Bresiewicz T. Ustawodawstwo łowieckie w Europie / Tadeusz Bresiewicz. – Lwów: Drukarnia W. Łozińskiego, 1898. – S.68.

тільки стійкий розвиток мисливського сектору, а й більш гармонійні відносини з місцевими громадами, на території яких вони функціонують, що в кінцевому результаті повинно привести до збільшення кількості мисливських видів тварин. Саме такого принципу дотримується Програма ФЛЕГ ІІ, яка розпочала свою діяльність в країні цього року (детальніше на сайті http://www.fleg.org.ua/ у розділі новини та матеріали проекту).

Проців О.Р. Відшкодування збитків у мисливському господарстві / Олег Проців / Полювання та риболовля. – 2014. – № 11 (157) серпень. – С. 2.